

PROMOVIRANJE POZITIVNOG RAZVOJA DJECE KROZ SADRŽAJ UDŽBENIKA ISLAMSKE VJERONAUKA ZA PETI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Nizama AHMED

UDK 373.3.016:28]:159.922.7

SAŽETAK: Koncept pozitivnog razvoja ima u vidu ulogu okoline u dječijem razvoju, to jeste, ulogu porodice, škole i cjelokupne zajednice u kojoj dijete raste i razvija se. Ovaj koncept polazi od toga da djeca i mladi imaju predispozicije za zdrav i pozitivan razvoj, da su oni koristan dio zajednice, te da, shodno tome, treba osigurati odgovarajuće uvjete za njihov razvoj kako bi adekvatno odgovorili zahtjevima života i vremenu u kojem žive. Potrebno je uključiti i osposobiti sve institucije u zajednici koje mogu doprinijeti osnaživanju djece i mladih i pripremanju za život.

Imajući u vidu važnost i neophodnost zdravog i pozitivnog razvoja djece i mladih, kao i ulogu škole u promicanju pozitivnog razvoja, a u namjeri da sagledamo u kojoj mjeri tome doprinosi udžbenik islamske *Vjeronauke za peti razred osnovne škole* (Prljača, Halilović, 2008), istražili smo sadržaje kroz koji se promovira pozitivan razvoj djece.

Osobine zdravo i pozitivno razvijenog djeteta: kompetentnost, samopovjerenje, sposobnost stvaranja odnosa, karakter, suosjećanje i doprinos, promoviraju se kroz sadržaje udžbenika i to u znatnoj mjeri. Cilj rada je da doprinese usmjeravanju pažnje nastavnika vjeronauke na apostrofirane sadržaje kako bi, kreirajući nastavu na osnovu njih, doprinijeli pozitivnom razvoju djece i mladih.

Ključne riječi: pozitivan razvoj, udžbenik, kompetentnost, samopovjerenje, sposobnost stvaranja odnosa, karakter, suosjećanje, doprinos

1. Uvod

Zdrav i pozitivan razvoj djece i mladih sve je više u fokusu istraživača i njihovih studija. Uočeno je da postoje brojni faktori, kako rizični, tako i zaštitni, a koji utječu na razvoj djece i mladih. Njihov razvoj će ovisiti o "balansu između kompetentnosti i ranjivosti" (Bašić, Ferić, Kranželić, 2001, 5). Sve više se naglašava važnost pripremanja djece i mladih za

raznolike životne izazove kroz jačanje njihove otpornosti, razvoj različitih sposobnosti i vještina. Polazi se od toga da djeca i mladi posjeduju potencijal i snage za pozitivan razvoj, te se na osnovu toga, razvijaju različiti koncepti, kao što su: koncept pozitivnog razvoja, razvojne prednosti, moralni razvoj i dr.

Koncept pozitivnog razvoja ima u vidu ulogu okoline u dječijem razvoju,

to jeste, ulogu porodice, škole i cjelokupne zajednice u kojoj dijete raste i razvija se. Ovaj koncept polazi od toga da djeca i mladi imaju predispozicije za zdrav i pozitivan razvoj, da su oni koristan dio zajednice, te da, shodno tome, treba osigurati odgovarajuće uvjete za njihov razvoj kako bi adekvatno odgovorili zahtjevima života i vremenu u kojem žive. Potrebno je uključiti i osposobiti sve institucije u

zajednici koje mogu doprinijeti osnaživanju djece i mladih i pripremanju za život. Na pozitivan razvoj se gleda kao na osiguravanje dobrobiti, te kao prevenciju neželjenih i negativnih ishoda, kako za mlade, tako i cijelu zajednicu.

Imajući u vidu važnost i neopodnost zdravog i pozitivnog razvoja djece i mladih, kao i ulogu škole u promicanju pozitivnog razvoja, a u namjeri da sagledamo u kojoj mjeri tome doprinosi udžbenik islamske *Vjeronauke za peti razred osnovne škole* (Prljača, Halilović, 2008), istražili smo sadržaje kroz koji se promovira pozitivan razvoj djece.

U nastavi vjeronauke objedinjuju se obrazovni i odgojni elementi i omogućava se promicanje vrijednosti, razvijanje pozitivnog mišljenja, razvoj i usmjeravanje potencijala i sposobnosti djece i mladih. Pred vjeronauku se postavlja "zahtjev za osposobljavanjem mladih ljudi za doraslošću izazovima ovovremenog" (Vejo, 2003). Shodno tome, smatrali smo da bi bilo korisno analizirati i uočiti sadržaje u udžbeniku koji promiču pozitivan razvoj i formiranje slijedećih karakteristika pozitivno razvijenog djeteta: kompetentnost, samopovjerenje, sposobnost stvaranja odnosa, karakter, suosjećanje, doprinos (Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN). Cilj rada je da doprinese usmjeravanju pažnje nastavnika vjeronauke na apostrofirane sadržaje kako bi, kreirajući nastavu na osnovu njih, doprinijeli pozitivnom razvoju djece i mladih.

2. Teorijske odrednice problema

2. Definiranje pozitivnog razvoja

Pozitivnim se smatra ono što je lijepo, korisno i dobro. Razvoj se definira kao postepeno usavršavanje pojava i stvari i njihovo poprmanje potpunijih i bolje prilagođenih oblika. Razvoj predstavlja usavršavanje organizma i stjecanje novih funkcija. Razvoj podrazumijeva povećavanje

mentalnih sposobnosti osoba. Pozitivan razvoj označava promoviranje zdravog razvoja djece i mladih i podsticanje pozitivnih izlaza kod djece i mladih. Pažnja se, pri tome, usmjerava na dijete u cjelini, na postizanje određenih razvojnih zadataka, te interakciju sa porodicom, školom, susjedima, kao i socijalnom i kulturalnim okruženjem (Anić i sur. 2004, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, Fakultet islamskih nauka). Ulažu se naponi i nastojanja kako bi se djeci i mladima omogućilo da razviju i unaprijede svoja interesovanja, vještine i sposobnosti.

3. Metodologija istraživanja

3.1. Predmet istraživanja

Ovim radom želi se ustanoviti u kojoj mjeri udžbenik islamske *Vjeronauke za peti razred osnovne škole* u Bosni i Hercegovini uključuje sadržaje kroz koje se promovira pozitivan razvoj djece.

3.2. Cilj i zadaci istraživanja

Ciljevi ovog rada su slijedeći:

- utvrditi koliko su sadržaji koji promoviraju pozitivan razvoj djece zastupljeni u udžbeniku.
- ustanoviti koje se karakteristike pozitivnog razvoja promoviraju i u kojim udžbeničkim jedinicama.

Zadaci rada su:

- analizom sadržaja udžbenika ustanoviti broj udžbeničkih jedinica u kojima su zastupljeni sadržaji kroz koje se promovira pozitivan razvoj djece.
- opisati i interpretirati spomenute sadržaje, i ukazati na način na koji oni promoviraju pozitivan razvoj djece.

3.3. Istraživačka hipoteza

Hipoteza od koje se kreće jeste da su sadržaji koji promoviraju pozitivan razvoj djece u značajnoj mjeri zastupljeni u udžbeniku islamske vjeronauke za peti razred osnovne škole.

3.4. Metoda rada

U radu ćemo se primarno koristiti metodom analize sadržaja. Analiza sadržaja je metoda za prikupljanje podataka iz informacijskog materijala: knjiga, časopisa, novina, sa radija, televizije i interneta. U ovom radu, podaci su prikupljeni iz knjige.

3.5. Uzorak analize sadržaja

Za uzorak analize sadržaja uzeli smo udžbenik islamske *Vjeronauke za peti razred osnovne škole* u Bosni i Hercegovini. Kao jedinicu analize sadržaja, uzeli smo udžbeničku jedinicu (lekciju). Udžbenička jedinica osnovna je tematska cjelina u udžbeniku koja prati temu nastavnog programa. Kategorije analize sadržaja koju smo proveli jesu sadržaji kroz koje se promovira pozitivan razvoj djece.

4. Rezultati istraživanja i diskusija rezultata

4.1. Zastupljenost sadržaja kroz koje se promovira pozitivan razvoj djece

Analizom sadržaja *Vjeronauke za peti razred osnovne škole* (Prljača, Halilović, 2008.), ustanovili smo da od ukupno 42 udžbeničke jedinice, njih 37 uključuje određene sadržaje koji promoviraju pozitivan razvoj djece. To su slijedeće udžbeničke jedinice: "Allah nam je dao određene dužnosti", "Ja to želim, ja to mogu", "Žao mi je, pogriješio sam", "Treba reći hvala", "Pismo prijatelju", "Otkrij ko si i budi to što jesi", "Saosjećam s drugima", "Spreman sam saradivati", "Božiji poslanici", "Čistoća duše i tijela", "Poslušnost Bogu i roditeljima", "Gradnja Kabe", "Plemeniti sin plemenitog poslanika", "Iz života Posljednjeg Božijeg poslanika", "Poziv je upućen", "Dođi najdraži!", "Kršćani su ohrabрили i podržali muslimane", "Istrajnost u ostvarivanju cilja", "Blize se dani radosti", "Od ropstva do moći", "Počinje nova era", "Milost je upotpunjena", "Vjera nas uči da druge poštujemo", "Allah voli da se volimo", "Allah želi da se pomazemo", Dječak i njegova majka",

“Mekteb – izvor sreće”, “Allahu trebamo uvijek zahvaljivati”, “Biramo vrijednosti”, “Allah je stvorio dan i svjetlo”, “U smiraj dana zahvaljujem se Allahu”, “Uljepšajmo se za namaz”, “Kako ukrasiti namaz”, “Sura Kafirun”, “Kako da ostvarim planirano”, “Druženje u ramazanu”, “Različitosti u mome komšiluku”.

4. 1. 1. Kompetentnost

Jedna od karakteristika pozitivno razvijenog djeteta jeste kompetentnost. Ona predstavlja uspješnu interakciju u socijalnim situacijama, te sposobnost djeteta da očuva vlastito zdravlje i dobrobit (Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN). Kompetentno dijete pokazuje kognitivne sposobnosti, na primjer: sposobnost donošenja adekvatnih odluka. Akademska kompetentnost označava dobro školsko postignuće i redovno pohađanje nastave. Profesionalna kompetencija podrazumijeva razvijene radne navike, te interesovanje za profesionalno usmjerenje (http://www.childtrends.org/Files//Child_Trends-2008_02_27_PositiveYouthDev.pdf).

Sadržaji kojima se promovira kompetentnost i kroz koje se razvijaju osobine kompetentnog i zdravo razvijenog djeteta, prisutni su u slijedećim udžbeničkim jedinicama: “Allah nam je dao određene dužnosti”, “Ja to želim, ja to mogu”, “Žao mi je, pogriješio sam”, “Treba reći hvala”, “Pismo prijatelju”, “Spreman sam saradivati”, “Čistoća duše i tijela”, “Allah želi da se pomazemo”, “Mekteb – izvor sreće” i “Allah je stvorio dan i svjetlo”.

U uvodnom dijelu lekcije “Allah nam je dao određene dužnosti” (Prljača, Halilović, 2008, 5-7) nalaze se pitanja koja podstiču učenike na razgovor o njihovim željama i načinima na koje bi oni ostvarili svoje želje. Kroz priču o dječaku, učenicima se skreće pažnja na važnost dobrog i realnog planiranja aktivnosti, te da je neophodno da donesenu odluku provedu i da pri tome budu odgovorni i to urade na najbolji način.

Kroz vježbu “Uradi zadatak”, učenicima povezujući odgovarajuće aktivnosti sa slikama, mogu uočiti da je važno pronaći pravi način za ostvarenje svojih želja i realizaciju aktivnosti, te da je potrebno uložiti određeni trud. Naredna lekcija “Ja to želim, ja to mogu” (Prljača, Halilović, 2008, 8-10), kroz pripovijest o Čestitom Seidu, te kroz pitanja za razgovor o tekstu i vježbe koje učenici rade na času i za domaću zadaću, promovira se važnost planiranja kao glavnog uvjeta za postizanje određenog cilja. Uz pomoć učitelja, učenici saznaju šta je plan, kada se koristi, koje su razlike između dnevnog, sedmičnog, mjesečnog i godišnjeg plana. Ukazuje im se da je potrebna dobra organiziranost i svakodnevno pridržavanje plana, ukoliko žele postići određene ciljeve. Sadržaji koje donosi lekcija “Žao mi je, pogriješio sam” (Prljača, Halilović, 2008, 11-14) poučavaju učenike lijepom ponašanju prema ljudima i uspostavljanju lijepog odnosa i komunikacije sa njima. Priča “Paša i starac” donosi primjer dječaka koji se nedolično ponašao prema svojim drugovima, a kada je odrastao i prema svojim roditeljima. Učenicima se, kroz primjer dječaka, ukazuje na to da je važno dobro razmisliti prije nego što donesu neku odluku, te da se uvijek moraju uvažavati osjećanja drugih ljudi i da ih svojim ponašanjem ne smiju povrijediti. Vježbe i zadaci koji su ponudeni nakon teksta, kao i dio “Trebamo znati”, ukazuju na adekvatan način rješavanja nesuglasica sa ljudima, te važnost priznavanja i ispravljanja počinjenih grešaka. Lekcije “Treba reći hvala” (Prljača, Halilović, 2008, 15-17) i “Pismo prijatelju” (Prljača, Halilović, 2008, 18-20) poentiraju potrebu i važnost uspostavljanja lijepo komunikacije sa ljudima. Na osnovu slika, učenici osmišljavaju priču u kojoj daju savjete djevojčici koja želi da je prihvate drugari iz razreda, ali ne zna na koji način da to postigne. Kroz sadržaj lekcije “Spreman sam saradivati”, učenicima se ukazuje da je potrebno slušati druge kako bi se uspostavila dobra komunikacija i saradnja

te preduprijedilo nerazumijevanje i svađa. “Čistoća duše i tijela” (Prljača, Halilović, 2008, 34-35) naslov je lekcije u kojoj se govori o čovjekovoj dužnosti da čuva čistoću tijela i brine o svom zdravlju, kao i o čuvanju čistoće duše. Čovjek je stvoren od duše i tijela i neophodno je voditi računa o dobrobiti i jednog i drugog. Naredna lekcija čiji sadržaj promovira ostvarivanje dijaloga i adekvatno reagovanje u određenim situacijama, jeste “Allah želi da se pomazemo” (Prljača, Halilović, 2008, 70-72). Lekcija “Mekteb – izvor sreće” (Prljača, Halilović, 2008, 76-78) ukazuje na ulogu mekteba u životu svakog djeteta muslimana i njegovu vrijednost kao mjesta gdje djeca mogu steći korisno znanje i dobre prijatelje. Učenici saznaju gdje mogu vidjeti lijepo ponašanje, potražiti i dobiti dobre savjete, itd. Sadržaj lekcije “Allah je stvorio dan i svjetlo” (Prljača, Halilović, 2008, 85-87) donosi brojne poruke, među kojima je i važnost iskorištavanja vremena i dobre organizacije aktivnosti i planiranja.

4. 1. 2. Samopovjerenje

Samopovjerenje označava percipiranje sebe kao osobe koja može biti uspješna (Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN), kao osobe koja je efikasna i vrijedna.

Lekcije koje donose sadržaje kroz koje se promiče i razvija samopovjerenje kod djece su: “Allah nam je dao određene dužnosti”, “Ja to želim, ja to mogu”, “Čistoća duše i tijela”, “Gradnja Kabe”, “Iz života Posljednjeg Božijeg poslanika”, “Istrajnost u ostvarenju cilja”, “Bliže se dani radosti”, “Allah želi da se pomazemo”, “Allah je stvorio dan i svjetlo”, “U smiraj dana zahvaljujem Allahu”, te “Kako da ostvarimo planirano”. Ograničit ćemo se na predstavljanje sadržaja pojedinih lekcija. Prva lekcija u udžbeniku nosi naslov “Allah nam je dao određene dužnosti” (Prljača, Halilović, 2008, 5-7) i u njoj se govori o potrebi izvršavanja dužnosti i odgovornom pristupu dužnostima i obavezama. U priči o

dječaku Omeru, njegova majka razgovara sa njim i oni zajedno dolaze do zaključka da redovno izvršavanje obaveza čini osobu neovisnom, odgovornom i uspješnom. Kroz vježbe i zadatke, učenici saznaju da vrijedne osobe postižu dobre rezultate, njih vole i Allah i ljudi. Naslov sljedeće lekcije “Ja to želim, ja to mogu” (Prljača, Halilović, 2008, 8-10) nosi jednu od glavnih poruka lekcije, a to je da je planiranje jedan od najvažnijih uvjeta za uspjeh, kao i provođenje planova. Učenicima se ukazuje da je uspjeh moguć, ali je potrebno da ulože trud kako bi postigli određeni cilj. Kroz sadržaj i zadatke kojima je popraćena lekcija “Iz života Posljednjeg Božijeg poslanika” (Prljača, Halilović, 2008, 45-46), ukazuje se da svaka osoba treba ulagati trud da bi nešto postigla, ali da zatražiti pomoć od drugog ne znači da je on a neuspješna u svom radu. Svim ljudima je potreban oslonac. Uvijek postoji neko kome se može pružiti pomoć i biti njegov oslonac. Pripovijest iz života posljednjeg Božijeg poslanika, a.s., u lekciji “Bliže se dani radosti” (Prljača, Halilović, 2008, 55-57), donosi poruku da uspješni ljudi ulažu puno i strpljivo rade kako bi postigli ciljeve. Pri odabiru ciljeva, muslimani se uvijek vode višim ciljevima, a to je postizanje Allahovog zadovoljstva. Učenici trebaju, u okviru zadaće, napisati rad o uspjehu Muhammeda, a.s., uspjehu njima bliske osobe ili ličnom uspjehu kojeg su postigli.

U okviru sadržaja lekcije “U smiraj dana zahvaljujem se Allahu” (Prljača, Halilović, 2008, 91-93), učenici se podstiču da iskoriste svoje vrijeme, pravilno ga organiziraju i redovno preispituju sebe kako su proveli dan i da li su dovoljno vremena posvetili vrjednijim i važnijim stvarima u životu.

4. 1. 3. Sposobnost izgradnje odnosa

Pozitivno razvijena djeca pokazuju “povezanost s članovima obitelji, vršnjacima i odraslima u svijetu oko njih (učitelji, važne osobe, susjedi)”

(Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN), to jeste sposobnost izgradnje odnosa. Obje strane, pri tome, moraju doprinijeti toj izgradnji.

Veliki broj tema u udžbeniku islamske vjeronauke za peti razred promovira izgradnju dobrih odnosa i povezanosti djece sa osobama koje ih okružuju. Radi se o sljedećim lekcijama: “Allah nam je dao određene dužnosti”, “Žao mi je, pogriješio sam”, “Treba reći hvala”, “Pismo prijatelju”, “Spreman sam saradivati”, “Božiji poslanici”, “Poslušnost Bogu i roditeljima”, “Gradnja Kabe”, “Iz života posljednjeg Božijeg poslanika”, “Poziv je upućen”, “Dođi najdraži!”, “Kršćani su ohrabрили i podržali muslimane”, “Počinje nova era”, “Milost je upotpunjena”, “Vjera nas uči da druge poštujemo”, “Allah voli da se volimo”, “Allah želi da se pomazemo”, “Dječak i njegova majka”, “Mekteb – izvor sreće”, “Sura Kafirun”, “Druženje u ramazanu” i “Različitosti u mome komšiluku”.

Predstaviti ćemo neke od navedenih lekcija. U lekciji “Treba reći hvala” (Prljača, Halilović, 2008, 15-17) učenicima se ukazuje na važnost lijepog odnosa prema ljudima i plemenitog postupanja prema njima. Ističe se da lijepa riječ vodi ka razvijanju niza lijepih osjećanja, npr. ljubavi, povjerenja, itd. Pored toga, lijep govor karakteriše uljudne i zahvalne osobe koje znaju cijeniti lijepe postupke drugih. Učenici se podstiču na razmišljanje o plemenitim postupcima, kao i lijepim riječima kroz zadatke koji se nalaze u lekciji, npr. crtanje drveta lijepih riječi i nabranje koristi od tih riječi. Kroz sadržaj lekcije “Božiji poslanici” (Prljača, Halilović, 2008, 31-33) promiče se značaj i vrijednost prijateljstva i uspostavljanje takvog odnosa sa onima koji su iskreni i čine dobro, te se ukazuje na razlike između pravih i iskrenih prijatelja i onih koji su lažni prijatelji. Sadržaja nekoliko lekcija u udžbeniku poučava djecu da uvažavaju osobe koje su drugačije od njih, da imaju

lijepo odnose sa njima i poštuju njihova uvjerenja. Kao primjer takvog sadržaja, navodimo lekciju pod naslovom “Kršćani su ohrabрили i podržali muslimane” (Prljača, Halilović, 2008, 51-52), gdje se kroz pripovijest o odlasku muslimana u Abesiniju i njihovom susretu sa tamošnjim kršćanima, ilustrira dobar odnos i međusobno uvažavanje muslimana i kršćana, to jeste, način na koji bi se trebali odnositi jedni prema drugima. Naslov lekcije “Allah voli da se volimo” (Prljača, Halilović, 2008, 67-69) apostrofira suštinu sadržaja lekcije, a to je da se ljudi trebaju voljeti i poštovati, međusobno savjetovati i upućivati na dobro. Učenicima se ukazuje da Allah voli ljude, a iz njihove ljubavi prema Allahu proizlaze i druge ljubavi: ljubav prema roditeljima, prijateljima, učenju, dakle, proizlaze lijepi i zdravi odnosi prema drugima. Lekcija “Dječak i njegova majka” (Prljača, Halilović, 2008, 73-75) u pričama donosi prikaz odnosa dječaka prema njihovim roditeljima: nepažljivog i ružnog, te pažljivog i lijepog odnosa. Priče, vježbe i zadaci ističu nužnost lijepog ophođenja prema roditeljima, te uspostavljanja dobrih porodičnih odnosa.

4. 1. 4. Karakter

Karakter podrazumijeva razlikovanje dobro od lošeg, integritet, te postojanje razvijenih vrijednosti, stavova i interesa kod pozitivno razvijene osobe. (Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN).

Analizom sadržaja udžbenika, utvrđen je znatan broj lekcija koje poučavaju djecu vrijednostima, razlikovanju dobrog od lošeg, te pravilnom razvijanju stavova i interesovanja. To su sljedeće lekcije: “Žao mi je, pogriješio sam”, “Treba reći hvala”, “Pismo prijatelju”, “Otkrij ko si i budi to što jesi”, “Božiji poslanici”, “Čistoća duše i tijela”, “Poslušnost Bogu i roditeljima”, “Plemeniti sin plemenitog poslanika”, “Iz života Posljednjeg Božijeg poslanika”,

“Poziv je upućen”, “Dođi najdraži!”, “Istrajnost u ostvarenju cilja”, “Od ropstva do moći”, “Milost je upotpunjena”, “Allah želi da se pomažemo”, “Dječak i njegova majka”, “Biramo vrijednosti”, “Allah je stvorio dan i svjetlo”, “Uljepšajmo se za namaz”, “Kako ukrasiti namaz”, te lekcija “Druženje u ramazanu”. Lekcija “Otkrij ko si i budi to što jesi” (Prljača, Halilović, 2008, 21-23) kroz priču, radionice i zadatke poučava učenike da sve osobe posjeduju pozitivne i negativne osobine i navike, te da se treba truditi otkloniti one negativne. Kod učenika se razvija svijest o potrebi izgradnje lijepih osobina. U okviru pripovijesti o Ibrahimu, a.s., u lekciji “Božiji poslanici” (Prljača, Halilović, 2008, 31-33) ukazuje se na osobine ovog poslanika, a čijem postignuću i usvajanju treba težiti svaki musliman. Neke od tih osobina su: blagost, darežljivost, pravednost, samilost prema ljudima, i druge. Osobinama strpljivosti i ustrajnosti, učenici se poučavaju kroz sadržaj lekcije “Istrajnost u ostvarenju cilja” (Prljača, Halilović, 2008, 53-54). Ove osobine vode ka upornosti i ne posustajanju na putu do postizanja određenog cilja. “Milost je upotpunjena” (Prljača, Halilović, 2008, 63-64), naslov je lekcije čiji sadržaji promoviraju usvajanje lijepih odlika i načina ponašanja. Pravednost, poštenje, iskrenost, milostivost, samo su neke od osobina koje trebaju krasiti muslimansko biće. U lekciji “Biramo vrijednosti” (Prljača, Halilović, 2008, 82-83), priča i zadaci koji je prate poučavaju učenike koje su to istinske vrijednosti koje treba usvojiti i čuvati: plemenitost, odgovornost, ustrajnost u dobru, itd.

4. 1. 5. Suosjećanje

Dijete koje posjeduje suosjećanje uvjeren je da može dati svoj doprinos u stvaranju boljeg svijeta i zalaze se za jednake mogućnosti za sve. (Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN).

Slijedeće lekcije kroz svoje sadržaje promoviraju razvoj suosjećanja

kod djece: “Allah nam je dao određene dužnosti”, “Suosjećam sa drugima”, “Čistoća duše i tijela”, “Plemeniti sin plemenitog poslanika”, “Iz života posljednjeg Božijeg poslanika”, “Bliže se dani radosti”, “Vjera nas uči da druge poštujemo”, “Allah želi da se pomažemo”, i “Allahu se trebamo uvijek zahvaljivati”. Obrazložiti ćemo sadržaj tri lekcije. Sadržaj lekcije “Saosjećam s drugima” (Prljača, Halilović, 2008, 25-27) ističe važnost pružanja pomoći, podrške i razumijevanja djeci koja nemaju roditelje, koja imaju poteškoće u razvoju, siromašna su itd. Učenici se kroz zadatke i pitanja podstiču na razmišljanje o pravilnom načinu opuštanja sa takvom djecom i pružanju pomoći. Kroz sadržaj lekcije “Iz života posljednjeg Božijeg poslanika” (Prljača, Halilović, 2008, 45-46) učenicima se ukazuje na to da i oni mogu dati svoj doprinos okruženju u kojem žive, te olakšati onima kojima je neophodna njihova podrška. “Vjera nas uči da druge poštujemo” (Prljača, Halilović, 2008, 65-66), naslov je lekcije čiji sadržaj promiče nekoliko poruka, kao na primjer: uspostavljanjem lijepih odnosa među ljudima, izgrađuje se zdrava zajednica, raznolikost naroda predstavlja bogatstvo, nužno je da se ljudi uzajamno poštuju i uvažavaju prava svih.

4. 1. 6. Doprinos

Pozitivno razvijena djeca pokazuju “sposobnost učinkovitog i vrijednog ulaganja u sebe, obitelj, zajednicu i civilno društvo” (Kranželić Tavra, 2002, prema Bašić, 2009, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, FIN).

Lekcije čiji sadržaji poučavaju i promoviraju razvijanje tih sposobnosti su: “Allah nam je dao određene dužnosti”, “Treba reći hvala”, “Saosjećam s drugima”, “Božiji poslanici”, “Plemeniti sin plemenitog poslanika”, “Iz života posljednjeg Božijeg poslanika”, “Poziv je upućen”, “Bliže se dani radosti”, i “Allah želi da se pomažemo”. Sadržaj lekcije “Saosjećam s drugima” (Prljača, Halilović, 2008, 25-27) poučava učenike

da uspostavljanjem lijepih odnosa i međusobnim pomaganjem doprinese formiranju zdravog društva. Kroz sadržaj lekcije “Poziv je upućen” (Prljača, Halilović, 2008, 47-48), ukazuje se na to da treba promovirati lijepe ideje i raditi na promicanju dobra imajući u vidu da je nekada potrebno duže vrijeme da bi taj rad urodio plodom. “Bliže se dani radosti” (Prljača, Halilović, 2008, 55-57) naslov je lekcije u kojoj se kroz pripovijest o Muhammedu, a.s., iznose smjernice o lijepom ponašanju, ističe važnost pridržavanja upute i prenošenja znanja, kako bi svaka osoba doprinijela dobrobiti zajednice. Poslanik, a.s., uložio je veliki trud kako bi prenio istinu koja je predstavljala milost ne samo za ljude koji su živjeli u njegovo vrijeme, nego i za brojne generacije nakon njih. On je uzor kojeg svi muslimani trebaju slijediti u svom ponašanju i djelovanju.

5. Zaključak

Na osnovu rezultata analize sadržaja udžbenika islamske *Vjeronauke za peti razred osnovne škole*, možemo zaključiti da je naša hipoteza potvrđena. Osobine zdravo i pozitivno razvijenog djeteta: kompetentnost, samopovjerenje, sposobnost stvaranja odnosa, karakter, suosjećanje i doprinos, promoviraju se kroz sadržaje udžbenika i to u znatnoj mjeri.

Od ukupno 42 udžbeničke jedinice, 37 jedinica uključuje određene sadržaje koji promiču pozitivan razvoj djece. Ovo jasno pokazuje važnost i ulogu vjeronauke u razvoju djece, njihovom odgoju i obrazovanju.

Udžbeničke jedinice donose različite vrste sadržaja kojima se promovira pozitivan razvoj: tekstovi i priče, priče u slikama, raznovrsni grafički prikazi, zadaci za uvježbavanje gradiva, zadaci za samostalan rad i dr. Neke od naznačenih udžbeničkih jedinica svojim sadržajem u cjelini promiču pozitivan razvoj djeteta, dok druge donose određene elemente koji podstiču usvajanje pojedinih osobina pozitivno razvijenog djeteta.

Literatura

- Bašić, J., Ferić, M., Kranželić, V. (2001): *Od primarne prevencije do ranih intervencija*, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Bašić, J. (2009): *Pozitivan razvoj i prevencija poremećaja u ponašanju u zajednici*, Predavanje održano na Poslijediplomskom studiju, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo
- Gudjons, H. (1994): *Pedagogija: temeljna znanja*, Educa, Nakladno društvo, doo., Zagreb
- Mandić, P., Gajanović, N. (1991): *Psihologija u službi učenja i nastave*, Grafokomerc Tunjić, Lukavac
- Predrag, z. (1977): *Porodični odgoj*, IGKRO "Svjetlost", OOUR Zavod za udžbenike, Sarajevo
- Vejo, E. (2002): *Priroda porodičnog odgojnog uzora kod Bošnjaka*, Islamska pedagoška akademija u Zenici, Zenica
- Vejo, E. (2003): *Pozicija nastave islamske vjeronauke u kontekstu reformirane škole*, Muallim, časopis za odgoj i obrazovanje, god. IV, br. 2., 4 - 6, Sarajevo
<http://educ.ubc.ca/research/ksr/powerpoint/Positive%20Development%20in%20School%20Aged%20Children%20powerpoint.ppt>
- http://www.childtrends.org/Files//Child_Trends-2008_02_27_PositiveYouthDev.pdf
- <http://www.uwlm.ca/NR/rdonlyres/DDBD0183-D1F8-4B6C-8808-26D38F9B5F1F/58240/ProceedingsJune9th.doc>
- <http://www.erf.hr/Dokumenti/PATHS.ppt>
- <http://www.acf.hhs.gov/programs/fysb/content/positiveyouth/factsheet.html>
- http://www.glas-koncila.hr/rubrike_teoloski.html?news_ID=6059

الموجز

تشجيع النمو الإيجابي عند الأطفال من خلال مضامين كتاب التربية الإسلامية لتلاميذ الصف الخامس الابتدائي

نظامة أحمد

يأخذ مفهوم النمو الإيجابي في الاعتبار دور البيئة في نمو الطفل، أي دور الأسرة والمدرسة والمجتمع الذي ينشأ فيه الطفل وينمو. وينطلق هذا المفهوم من امتلاك الأطفال والشباب لقابلية النمو الإيجابي، وكونهم جزءاً مفيداً في المجتمع، وبناء عليه، فإنهم يحتاجون أن توفر لهم الشروط الملائمة لنموهم حتى يتجاوبوا على النحو المناسب مع متطلبات الحياة والزمان الذي يعيشون فيه. لذا يجب إشراك وتأهيل كافة مؤسسات المجتمع التي يمكنها أن تساهم في تقوية الأطفال والشباب وتحضيرهم للحياة.

ونظراً لأهمية وضرورة النمو الصحي والإيجابي عند الأطفال والشباب، ولدور المدرسة في تعزيز النمو الإيجابي، ورغبة منا في أن نتحقق من مدى تأثير كتاب التربية الإسلامية للصف الخامس الابتدائي (برليانثا، خليلوفيتش، ٨٠٠٢) في ذلك، قمنا بدراسة المضمون الذي يشجع على نمو الأطفال الإيجابي. إن من خصائص نمو الطفل صحياً وإيجابياً: الأهلية، والثقة بالنفس، والقدرة على إنشاء العلاقات، وقوة الشخصية، والتعاطف، والمشاركة، وقد وجدنا أن هذه الخصائص تحظى بالتشجيع الكافي من خلال محتويات هذا الكتاب المدرسي.

إن الهدف من هذا البحث هو لفت انتباه مدرسي التربية الدينية إلى المحتويات المذكورة، ليعدّوا الدروس على أساسها، ويساهموا بذلك في تحقيق النمو الإيجابي للأطفال والشباب.

الكلمات الرئيسية: النمو الإيجابي، الكتاب المدرسي، الأهلية، الثقة بالنفس، القدرة على إنشاء العلاقات، قوة الشخصية، التعاطف، المشاركة.

Summary

PROMOTING POSITIVE DEVELOPMENT OF CHILDREN THROUGH TEXTBOOKS FOR ISLAMIC STUDIES FOR THE FIFTH GRADE OF PRIMARY SCHOOL

Nizama Ahmed

The concept of positive development reflects the role of environment in child's development, in particular the role of family, school as well as the entire community in which child is growing and developing. This concept is based on a notion that children have predisposition to a healthy and positive development, as such they are contributing members of community and require adequate conditions for their development. All the institutions within the community are required to contribute in this development in order to prepare youth for all the challenges that are ahead.

Keeping in mind significance of a healthy and positive development of children and youth as well as the role of schools in promoting positive development, with the intention to find out to what degree the textbook for Islamic Studies for the fifth grade of primary school (Prljača, Halilović, 2008) contributes in this sense, we studied the contents that are intended to promote positive development of children.

Traits of a healthy and positively developed child: competence, self-confidence, ability to enter relationships, character, empathy and contribution are noted to be promoted in a significant degree.

Aim of the article is to make a contribution in efforts to draw attention of religious studies teachers to these contents and thus help in positive development of children and youth.

Key words: positive development, textbook, competency, ability to enter relationships, character, empathy, contribution